

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาวะไตวายเรื้อรังนับเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ และทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับอุบัติการณ์ของภาวะไตวายเรื้อรังพบสูงขึ้นเรื่อยๆ (ชลธิป, 2546; ทวี, ชงชัย, ประณิธิ, และ ทรงศักดิ์, 2547) จากการศึกษาข้อมูลคาดว่าใน ปี 2545 มีผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย 12,509 คน และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 30,750 คน เมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2549 (วิโรจน์, ยศ, วิชช์, และ สุวรรณ, 2544) นอกจากนั้นยังประมาณการว่าประชากรไทยที่มีอายุมากกว่า 20 ปี อาจจะมีภาวะไตวายเรื้อรังซ่อนเร้นอยู่ถึง 1.6-2 ล้านคน (กริยง, วสันต์, และ ธนันดา, 2547) ซึ่งเมื่อถึงภาวะไตวายเรื้อรังระยะสุดท้าย จะเป็นภาวะที่คุกคามต่อชีวิตผู้ป่วยเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความผิดปกติในการควบคุมสมดุลของน้ำ เกลือแร่และกรดต่าง การขับถ่ายของเสีย และหน้าที่เกี่ยวกับฮอร์โมนและเอนไซม์ ซึ่งเป็นผลโดยตรงหรือจากการเสื่อมหน้าที่ของหน่วยไต จากการเปลี่ยนแปลงในการทำหน้าที่ของอวัยวะในระบบต่างๆ ทำให้ผู้ป่วยต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมานจากอาการต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น คลื่นไส้ อาเจียน เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย ปวดตามกระดูกและข้อ ปวดศีรษะ บวม ผิวหนังแห้งคัน กล้ามเนื้ออ่อนแรง เป็นตะคริว ความคิดสับสน ซึมเศร้า นอนไม่หลับ เหนื่อยหอบ ซึมลง และอาจเสียชีวิตได้ในที่สุดหากไม่ได้รับการรักษาโดยการทดแทนไตหรือเปลี่ยนถ่ายไต ในปัจจุบันการรักษาผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายมี 3 วิธี คือ 1) การล้างไตทางเยื่อช่องท้อง (Continuous Ambulatory Peritoneal Dialysis, CAPD) 2) การผ่าตัดเปลี่ยนไต (Renal transplantation) ซึ่งเป็นการรักษาที่ดีที่สุด ทำให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดี (กริยงศักดิ์, 2546; วิจิตรา และ นิตยา, 2547; McNatt, 1999; Valderrabano, Jofre & Lopez-Gomez, 2001) แต่มีข้อจำกัดเรื่องไตที่จะนำมาปลูกถ่ายมีน้อย (ชลธิป, 2546) และ 3) การฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม (hemodialysis) ผู้ป่วยต้องมาทำการฟอกเลือดที่โรงพยาบาลหรือศูนย์ไตเทียมอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 4-5 ชั่วโมง (ไทรรักษ์ และ สมชาย, 2545)

การรักษาด้วยเครื่องไตเทียมจะช่วยให้ผู้ป่วยมีชีวิตที่ยืนยาวขึ้น แต่มีผลกระทบต่อผู้ป่วยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจและสังคม ด้านร่างกาย เช่น ไม่สามารถควบคุมของเสียในกระแสเลือดให้อยู่ในระดับปกติได้อย่างสมบูรณ์ ผู้ป่วยยังคงมีของเสียคั่งในร่างกาย มีอาการเหนื่อยและอ่อนเพลียจากสภาวะของโรค และอาจเกิดภาวะแทรกซ้อนจากการรักษา เช่นภาวะความดันโลหิตต่ำ ภาวะความดันโลหิตสูง ตะคริว ติดเชื้อ ผู้ป่วยต้องดูแลตัวเองตลอดชีวิต ด้านจิตใจเช่น รู้สึกเครียด วิตกกังวล

หวาดกลัว เกิดความรู้สึกท้อแท้เบื่อหน่ายมีความรู้สึกไม่แน่นอนในชีวิตและมีอาการซึมเศร้าเป็นครั้งคราว มากน้อยตามสภาพ (ลีนา, 2546) ด้านสังคม โดยเฉพาะในผู้ป่วยวัยทำงาน ก่อให้เกิดการขาดความ มั่นใจในการเข้าสังคม การปฏิบัติงานต่างๆ ไม่สามารถทำงานได้เหมือนเดิม อันเนื่องมาจากอาการ อ่อนเพลียทางด้านร่างกาย การปฏิบัติตัวและการดูแลตนเองที่มีข้อจำกัดเรื่องอาหารและน้ำดื่ม ต้อง มาเข้าเครื่องไตเทียมวันละ 4-5 ชั่วโมง ที่มีจำนวนการฟอก 2-3 ครั้ง/สัปดาห์ทำให้เวลาในการทำงาน ของผู้ป่วยลดลง (เบญจมาภรณ์, 2543) หรือผู้ป่วยบางรายไม่มีงานทำเนื่องจากต้องถูกออกจากงาน (Ferrans & Power, 1985; Evans, Blagg & Bryan 1981 cited by Ferrans & Power, 1985) ในส่วนของ ครอบครัวและคู่สมรส ผู้ป่วยต้องพึ่งพาการดูแลจากคู่สมรสหรือสมาชิกในครอบครัว เวลาส่วนใหญ่จะ หมดไปกับการรักษาและดูแลตนเอง มีเวลาให้ครอบครัวน้อยลง บางรายสัมพันธ์ภาพและการแสดงบทบาทการเป็น ผู้นำในครอบครัวลดลง ขณะเดียวกันต้องพึ่งพาครอบครัวมากขึ้น (Phillips, 1996 อ้างตาม เบญจมาภรณ์, 2543) โดยเฉพาะเรื่องค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล หรือในผู้ป่วยสูงอายุ ผู้ป่วยต้องพึ่งพาสมาชิกในครอบครัวใน เรื่องการเดินทางมาฟอกเลือดบางครั้งสมาชิกในครอบครัวต้องหยุดงาน ก็จะทำให้ขาดรายได้และ ขาดงานด้วย ก็จะส่งผลถึงด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเมื่อภาวะไตวายเรื้อรังระยะสุดท้าย ผู้ป่วยที่ได้รับการรักษา ด้วยเครื่องไตเทียมต้องเสียค่าใช้จ่ายถึงคนละ 254,000-304,000 บาทต่อปี (วิโรจน์, ยศ, วิชช์, และ สุวรรณ, 2544) ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายมหาศาล และเป็นค่าใช้จ่ายที่เป็นภาระแก่ผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่สถานภาพทาง เศรษฐกิจของประเทศไทย ยังไม่พร้อมที่จะให้รัฐบาลสนับสนุนการให้บริการรักษาผู้ป่วยเหล่านี้ โดยไม่คิดมูลค่า (เกรียง, วสันต์, และ ธนันดา, 2547) จึงเป็นภาระอันหนักหน่วงของครอบครัว ซึ่งมี บุคคลในครอบครัวเป็นโรคไตวายเรื้อรังระยะสุดท้าย

ข้อจำกัดและเงื่อนไขเหล่านี้ ทำให้ผู้ป่วยต้องการการสนับสนุนจากครอบครัวในหลายด้าน คือทั้งด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม และเศรษฐกิจ เช่น การสนับสนุนเกี่ยวกับการทำกิจวัตร ประจำวัน การเตรียมอาหารเฉพาะโรคที่ต้องรับประทานในแต่ละวัน ค่าใช้จ่ายต่างๆ และในผู้ป่วย สูงอายุอาจจำเป็นต้องมีผู้เดินทางไปเป็นเพื่อน และช่วยเหลือในขณะที่ฟอกเลือด การช่วยเหลือใน เรื่องพาหนะเมื่อต้องเดินทางไปฟอกเลือด การช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน การรับฟัง ความรู้สึกและระบายความคับข้องใจ การช่วยให้มีส่วนร่วมในการเข้าสังคม เช่น การทำบุญการ ร่วมงานประเพณีต่างๆ

เนื่องจากยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับ การสนับสนุนทางสังคม ความต้องการ และการได้รับ ของผู้ป่วยไตวายเรื้อรังที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียม ตามการรับรู้ของผู้ป่วยและของครอบครัว ผู้วิจัย ซึ่งมีส่วนในการให้บริการแก่ผู้ป่วยไตวายเรื้อรังที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียม จึงมีความสนใจจะศึกษา ความต้องการการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว และการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจาก ครอบครัวของผู้ป่วย ว่าครอบครัวรับรู้หรือไม่ว่าผู้ป่วยต้องการการสนับสนุนจากครอบครัวในเรื่อง

ไต่ถาม และครอบครัวให้การสนับสนุนตรงกับความต้องการของผู้ป่วยหรือไม่ ถ้าครอบครัวรับรู้ถึงความต้องการของผู้ป่วยไม่ตรงกับที่ผู้ป่วยต้องการ ความต้องการของผู้ป่วยก็จะไม่ได้รับการตอบสนอง ผลการวิจัยจะให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวของผู้ป่วย ความเข้าใจของครอบครัวและการสนับสนุนของครอบครัว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนการพยาบาล เพื่อสนับสนุนการเคลื่อนไหวของครอบครัวต่อผู้ป่วย ทำให้การพยาบาลมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะการดูแลผู้ป่วยนอกจากการดูแลขณะที่ผู้ป่วยมาฟอกเลือด ต้องอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ทางการพยาบาล แต่ชีวิตของผู้ป่วยส่วนใหญ่ต้องอยู่กับครอบครัว ต้องอาศัยครอบครัวในการให้การดูแล และให้การสนับสนุนในขณะที่อยู่ที่บ้าน โดยมีเป้าหมายคือช่วยให้ผู้ป่วยดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขสามารถใช้ชีวิตได้ใกล้เคียงกับบุคคลทั่วไปมีความสุขตามอัธยาศัยได้ ถ้าผู้ป่วยได้รับการตอบสนองทางด้านกายจิตและสังคมตรงตามความต้องการของผู้ป่วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความต้องการและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวของผู้ป่วยที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียมตามการรับรู้ของผู้ป่วยและของครอบครัว
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความต้องการ และการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวตามการรับรู้ของผู้ป่วยที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียม
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับความต้องการการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวของผู้ป่วยที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียม ตามการรับรู้ของผู้ป่วยและของครอบครัว
4. เพื่อเปรียบเทียบระดับการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวของผู้ป่วยที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียม ตามการรับรู้ของผู้ป่วยและของครอบครัว

คำถามหลักของการวิจัย

1. ความต้องการและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวของผู้ป่วยที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียมตามการรับรู้ของผู้ป่วยและของครอบครัวอยู่ในระดับใด
2. ระดับความต้องการและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวของผู้ป่วยที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียมตามการรับรู้ของผู้ป่วยแตกต่างกันหรือไม่
3. ระดับความต้องการการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ของผู้ป่วยที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียมตามการรับรู้ของผู้ป่วยและของครอบครัวแตกต่างกันหรือไม่

4. ระดับการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวของผู้ป่วยที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียมตามการรับรู้ของผู้ป่วยและของครอบครัวแตกต่างกันหรือไม่

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดของเฮาส์ (House, 1981) ในการศึกษาความต้องการและการได้รับการสนับสนุนทางสังคม โดยเฮาส์ได้แบ่งการสนับสนุนทางสังคมตามแนวคิดของเฮาส์นั้นมี 4 ด้านคือ 1) การสนับสนุนด้านอารมณ์ (emotional support) หมายถึง การแสดงออกถึงความเชื่อและความรู้สึกของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความรัก ความผูกพัน ความรู้สึกไว้วางใจ การดูแลเอาใจใส่และห่วงใยซึ่งกันและกันจะมีผลทำให้บุคคลรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยไม่โดดเดี่ยว 2) การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร (information support) หมายถึง การได้รับความช่วยเหลือด้านข้อมูลข่าวสาร การให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางเลือกในการปฏิบัติทำให้บุคคลสามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่ 3) การสนับสนุนด้านการประเมินค่า (appraisal support) หมายถึง การได้รับข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อนำไปใช้ในการประเมินตนเองโดยเปรียบเทียบกับตนเองกับผู้อื่นได้แก่ การเห็นพ้อง การยอมรับและการยกย่องชมเชย ทำให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม 4) การสนับสนุนด้านทรัพยากร (instrumental support) หมายถึง การได้รับความช่วยเหลือโดยตรงในด้านสิ่งของ แรงงานและการบริการต่างๆ ในยามที่เจ็บป่วยรวมทั้งการสนับสนุนทางการเงินซึ่งเป็นการช่วยเหลือโดยตรงต่อความจำเป็นพื้นฐานของบุคคล

ในการศึกษา การสนับสนุนทางสังคม ความต้องการและการได้รับ ของผู้ป่วยไตวายเรื้อรังที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียมตามการรับรู้ของผู้ป่วยและของครอบครัวครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมของเฮาส์ เนื่องจากผู้วิจัยสามารถนำแนวคิดมาใช้เป็นกรอบในการประเมินความต้องการ และการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวของผู้ป่วยที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียม ได้ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาความต้องการ และการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของการศึกษาที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการศึกษาในผู้ป่วยกลุ่มอื่นๆ พบว่าระดับความต้องการการสนับสนุนจะมีมากกว่าการได้รับการสนับสนุน ไม่ว่าจะศึกษา ในระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย พยาบาลกับญาติ หรือศึกษาในผู้ป่วยกับญาติ (มณฑา, 2537; ปฐมพร, 2540; จักรกฤษณ์, 2540; จุรีรัตน์, 2543; อุมาลี, 2547; กัลยา, 2547; Gurklis & Menke, 1995) และจากการศึกษาการเปรียบเทียบการรับรู้ของผู้รับกับผู้ให้พบว่า ส่วนมากผู้ให้จะมีการรับรู้ว่าตนได้ให้สูงกว่าการรับรู้ของผู้รับ (จิตติมา, 2547; ชุตินา, 2548; จินตนา, 2548; Wagner, 1995)

อย่างไรก็ตาม มีการศึกษาที่พบว่า ไม่สอดคล้องกับการศึกษาดังกล่าวข้างต้นดังเช่น การศึกษาที่พบว่า การรับรู้ของผู้ให้และผู้รับไม่มีความแตกต่างกัน (ชิตินา, 2540) และการศึกษาที่พบว่า ผู้ให้รับรู้ว่าคุณมีความต้องการมากกว่าที่ผู้รับรับรู้ (สาวิตรี, 2546)

นิยามศัพท์

ความต้องการการสนับสนุนทางสังคมของผู้ป่วยตามการรับรู้ของผู้ป่วย หมายถึง ความต้องการการดูแลช่วยเหลือของผู้ป่วย ในด้านต่างๆ 4 ด้าน คือ ด้านอารมณ์ ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านการประเมินค่า และด้านทรัพยากร ประเมินโดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของเฮาส์ และจากการทบทวนเอกสาร

ความต้องการการสนับสนุนทางสังคมของผู้ป่วยตามการรับรู้ของครอบครัว หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น ความเข้าใจของครอบครัวต่อความต้องการของผู้ป่วยในด้านต่างๆ 4 ด้าน คือ ด้านอารมณ์ ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านการประเมินค่า และด้านทรัพยากร ประเมินโดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของเฮาส์ และจากการทบทวนเอกสาร

การได้รับการสนับสนุนทางสังคมของผู้ป่วยตามการรับรู้ของผู้ป่วย หมายถึง การรับรู้ของผู้ป่วยว่าได้รับการดูแลช่วยเหลือจากครอบครัวในกิจกรรมการสนับสนุนทางสังคมด้านต่างๆ 4 ด้าน คือ ด้านอารมณ์ ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านการประเมินค่า และด้านทรัพยากร มากน้อยเพียงใด ประเมินโดย แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของเฮาส์และบางส่วนจากการทบทวนเอกสาร

การได้รับการสนับสนุนทางสังคมของผู้ป่วยตามการรับรู้ของครอบครัว หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น ความเข้าใจในเรื่องการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยของครอบครัวว่าผู้ป่วยได้รับการช่วยเหลือ ดูแลจากครอบครัวในด้านต่างๆ 4 ด้าน คือ ด้านอารมณ์ ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านการประเมินค่า และด้านทรัพยากร มากน้อยเพียงใด ประเมินโดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของเฮาส์ และจากการทบทวนเอกสาร

สมมุติฐานการวิจัย

1. ระดับความต้องการการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวตามการรับรู้ของผู้ป่วยได้วางเรื่องจริงที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียมสูงกว่าระดับการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว
2. ระดับความต้องการการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวตามการรับรู้ของผู้ป่วยได้วาง

เรือร้งที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียมสูงกว่าระดับตามการรับรู้ของครอบครัว

3. ระดับการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวตามการรับรู้ของผู้ป่วยไตวายเรือร้งที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียมต่ำกว่าระดับการได้รับตามการรับรู้ของครอบครัว

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในผู้ป่วยไตวายเรือร้งที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียมมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 เดือนมีอายุมากกว่า 18 ปี อยู่อาศัยกับครอบครัวและเป็นผู้ที่มารับการฟอกเลือดที่โรงพยาบาลของรัฐในจังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง จังหวัดตรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช และครอบครัวของผู้ป่วยที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียมซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวที่อยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับผู้ป่วย

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวของผู้ป่วย ความเข้าใจของครอบครัว และการสนับสนุนของครอบครัว ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการวางแผนการให้การดูแลผู้ป่วยไตวายเรือร้งที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียมที่บ้านได้ครอบคลุมองค์รวมตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยได้เหมาะสม รวมทั้งเป็นประโยชน์ในการวางแผนให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วย และเป็นแนวทางในการทำวิจัยขั้นต่อไป เพื่อหารูปแบบการดูแลที่ตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียม และผู้ป่วยกลุ่มอื่นๆต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการสนับสนุนทางสังคม ความต้องการ และการได้รับของผู้ป่วยไตวายเรื้อรังที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียมตามการรับรู้ของผู้ป่วยและของครอบครัว ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ไตวายเรื้อรัง
 - 1.1 ความหมาย
 - 1.2 ความชุก
 - 1.3 อาการและอาการแสดง
 - 1.4 การรักษาด้วยเครื่องไตเทียม (Hemodialysis)
 - 1.4.1 หลักการทำงานของเครื่องไตเทียม
 - 1.4.2 การเตรียมผู้ป่วยและครอบครัวก่อนรักษาด้วยเครื่องไตเทียม
 - 1.4.3 การดูแลผู้ป่วยขณะทำการรักษาด้วยเครื่องไตเทียม
 - 1.4.4 การดูแลผู้ป่วยที่รักษาด้วยเครื่องไตเทียมในระยะยาว
2. การสนับสนุนทางสังคม
 - 2.1 ความหมายและความสำคัญของการสนับสนุนทางสังคม
 - 2.2 มิติของการสนับสนุนทางสังคม
 - 2.3 ครอบครัว/แหล่งของการสนับสนุนทางสังคม
 - 2.4 การประเมินการสนับสนุนทางสังคม
 - 2.5 ความต้องการการสนับสนุนทางสังคมของผู้ป่วย
 - 2.6 การให้การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว
3. การรับรู้
 - 3.1 ความหมายและความสำคัญของการรับรู้
 - 3.2 การรับรู้ของผู้ป่วยและครอบครัว
 - 3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้

ไตวายเรื้อรัง

ความหมาย

ภาวะไตวายเรื้อรังหมายถึง ภาวะที่มีการทำลายอย่างถาวรแต่ช้าๆที่เนื้อไต ทำให้ไตสูญเสียหน้าที่ไปทีละน้อยจนกระทั่งเกิดความผิดปกติในหน้าที่ของไตทั้ง 3 ประการ คือ การขับถ่ายของเสีย การรักษาคุลน้ำเกลือแร่และกรดต่าง และหน้าที่เกี่ยวกับฮอร์โมนและเอ็นไซม์ (ศรีสมัย และ สุพัฒน์, 2536) หรือโรคไตวายเรื้อรังหมายถึง โรคที่มีการทำงานของไตบกพร่องเป็นเวลานาน ซึ่งการทำงานของไตไม่สามารถกลับคืนสู่สภาพปกติได้ และถึงแม้แก้ไขสาเหตุที่ทำให้เกิดการทำลายไตในระยะแรกแล้ว การเสื่อมของไตจะยังคงดำเนินต่อไปในที่สุดเกิดเป็นโรคไตวายระยะสุดท้าย (โสภณ, 2452)

ความชุก

โรคไตวายเรื้อรังพบได้ทั่วโลกและเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ อุบัติการณ์ของโรคไตวายเรื้อรังพบสูงขึ้นเรื่อยๆ ทั้งในสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ รวมทั้งประเทศไทย (ชลธิป, 2546) จากสถิติการสำรวจความชุกของโรคไตเรื้อรังในต่างประเทศ พบว่าประมาณร้อยละ 4-5 ของประชากรที่มีอายุเกิน 20 ปี มีโรคไตเรื้อรัง หากจะนำสถิติต่างประเทศมาใช้กับประเทศไทย โดยประมาณการว่าประชากรไทยที่มีอายุมากกว่า 20 ปี มีประมาณ 40 ล้านคน ก็หมายความว่า อาจจะมีประชากรไทยที่มีโรคไตเรื้อรัง ซ่อนเร้นอยู่ถึง 1 ล้าน 6 แสนหรือ ถึง 2 ล้านคน (เกรียง, วสันต์, และ ธนันดา, 2547)

จากการสำรวจโดยสมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ.2545 พบว่ามีผู้ป่วยคนไทยที่กำลังได้รับการรักษาบำบัดทดแทนไตด้วยวิธีฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม หรือด้วยวิธีล้างไตด้วยน้ำยาทางช่องท้อง ประมาณ 100 คนเศษต่อประชากร 1 ล้านคน หรือประมาณเท่ากับ 6,000 คนต่อประชากร 60 ล้านคน ค่าสถิตินี้ยังต่ำกว่าในประเทศที่เจริญแล้วซึ่งมีความชุกอยู่ที่ประมาณ 1,000-1,500 คนต่อประชากร 1 ล้านคน นั่นหมายความว่า ยังมีผู้ป่วยคนไทยที่เป็นโรคไตเรื้อรังระยะสุดท้ายจำนวนอีกถึง 60,000-100,000 คน ที่อาจไม่ได้รับการรักษาด้วยการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม หรือด้วยการล้างไตด้วยน้ำยาทางช่องท้อง (เกรียง, วสันต์, และ ธนันดา, 2547)

อาการและ อาการแสดง

อาการและอาการแสดงของภาวะไตวายเรื้อรัง จะมีมากหรือน้อยแล้วแต่ระยะเวลาและปริมาณการสูญเสียหน้าที่ของไตกล่าวคือ (ศรีสมัย และ สุพัฒน์, 2536; วิรุพห์, ม.ป.ป.; เกรียง, 2537; โสภณ, 2542)

1. การขับถ่ายของเสีย ในระยะแรกๆจะไม่มีอาการใดๆ ต่อมาไตถูกทำลายไปมากกว่า 75% การขับถ่ายของเสียจะลดน้อยลงทำให้มีของเสียคั่งค้างอยู่ในร่างกายซึ่งจะสูงขึ้นตามลำดับ